

Næringsdepartementet og Fiskeridepartementet
Postadresse
Postboks 8090 Dep
0032 Oslo

Vår dato: [vår dato]
Deres dato: 15.03.2021
Vår referanse: Vår ref
Deres referanse: Deres ref

Høring - NOU 2020: 13 Private aktører i velferdsstaten

Innledning:

NHO Service og Handel organiserer bransjen Helse og Velferd, som har virksomheter som leverer hjemmetjenester (praktisk bistand og hjemmesykepleie) og BPA (Brukerstyrt Personlig Assistanse), sykehjemstjenester, barnevernstjenester, bo og omsorgstjenester, rus/psykiatri og spesialisert rehabilitering. Videre organiserer vi virksomheter i spesialisthelsetjenesten innenfor blant annet kirurgi, fertilitet, kiropraktorer, ambulanser og pasienthotell. Vi organiserer også virksomheter innen forebyggende helse, som Bedriftshelsetjeneste og treningssentre med rehabiliteringstilbud som del av helsetjenesten. Bransjene samlet organisert hos oss besto av 136 medlemsbedrifter, 20120 ansatte og 9666 årsverk i 2019.

Felles for bransjene våre er at brorparten av tjenestene utføres på vegne av det offentlige som del av det offentlige finansierte lovpålagte tilbudet, enten gjennom anbud, tilskudd eller enkeltkjøp fra kommune og stat.

NHO Service og Handel viser også til høringsuttalelse fra NHO og fra Abelia som organiserer barnehagene tilsluttet NHO.

Hovedfunnene i rapporten

Velferdstjenesteutvalget har levert et historisk godt kunnskapsgrunnlag for den videre debatten om private og ideelle helse og velferdsaktørers bidrag til den offentlige finansierte velferden.

Med utgangspunkt i bakgrunnen for opprettelsen av utvalget; påstanden om at penger bevilget til offentlige formål ikke kommer frem til brukere og pasienter, men forsvinner i avkastning og inntjening hos private aktører, konkluderer rapporten tydelig på et faglig grunnlag at disse påstandene kan avvises.

Utvalgets flertall (10 av 12 utvalgsmemberer) slår fast at i gjennomsnitt er driftsmarginer på 5,3 prosent i velferdssektoren. Det er lavere avkastning enn i sammenlignbare næringer. Og konklusjonen til det overveldende flertallet i utvalget er klar: Det er ikke grunnlag for å dokumentere superprofitt som et generelt innslag i sektoren. Utvalget utelukker ikke at enkeltaktører kan ha hatt urimelig høy fortjeneste. Årsakene til urimelig høy fortjeneste kan skyldes dårlig innkjøpskompetanse, eller dysfunksjonelle markeder. Men det er altså ikke funnet dokumentasjon på at dette er noe utstrakt fenomen som rokker ved hovedkonklusjonene. De mindre utfordringer som måtte finne sted er løsbart gjennom styrket bestiller kompetanse og

derigjennom økt fokus på kvalitet og innovasjon som del av kravene som stilles ovenfor private tilbydere i anbudskonkurranser.

Utvalget har for 2018 sett på 1 213 kommersielle aksjeselskaper med en driftsinntekt på 30 milliarder, av dette har man hatt 1,1 mrd i overskudd som gir en driftsmargin på 5,3%. Overskuddet har gått til utbytte, 440 millioner, konsernbidrag 402 millioner mens 330 millioner ble i virksomheten.

Utvalget konstaterer at pengene kommer frem, og at det som blir igjen i virksomheten ikke er urimelig sett opp mot tilsvarende fortjeneste på andre områder hvor det offentlige kjøper varer og tjenester for skattepengene.

Det er heller ikke bevist at stat og kommune ville greid å drive så effektivt at de 1.1 milliardene som går i direkte fortjeneste til private, ville vært omsatt direkte til enda bedre offentlige tjenester utført av det offentlige selv. Selv om det fortsatt ofte mangler god og transparens dokumentasjon på kostnadsreduksjoner for det offentlige ved bruk av private, finnes det mange enkeltteksempler på betydelige kostnadsbesparelser, ikke minst knyttet til at privat sektor bidrar på flere områder med arbeidsgiveransvar og stillinger det offentlige aldri har levert fullt ut selv. Mer enn 50 prosent av barnevernet utføres privat og har aldri vært drevet fullt ut av det offentlige. Det samme gjelder for eksempel innen spesialisert rehabilitering i spesialisthelsetjenesten hvor halvparten av kapasiteten utføres av private og ideelle aktører. Det gjelder også innen en rekke enkeltkjøp kommunene gjør innenfor bo og omsorgstilbud.

NHO Service og Handel mener myndighetene må etablere systemer som måler kostnadseffektivitet uavhengig av eierform for tjenestene som utføres, slik at politiske beslutningstakere lettere kan vurdere hva som er en god velferdsmiks, og vurdere om man får nok velferd igjen for pengene ved dagens organisering.

Mindretallets syn

Vi registrerer at to av utvalgets medlemmer har en annen oppfatning om hovedspørsmålet, altså om det generelt er urimelig høy fortjeneste. Disse ser hen til kapitalavsetning og ikke driftsmargin når de vurderer lønnsomhet. Vi mener i likhet med Utvalgets flertall at kapitalavsetning er lite relevant til å analysere lønnsomhet i velferdssektoren. Det er det flere grunner til, den viktigste er at disse tjenestenæringene har lav egenkapitalandel, mens kostnadene mest er på drift og personalkostnader. Det gir ingen mening å sammenlikne industriproduksjon med stort bruk av maskiner og teknisk utstyr opp mot denne sektoren. Helse og Velferdssektoren er svært arbeidsintensiv både i offentlig og privat. Investeringer og kostnader ligger i ansatte med i hovedsak høy faglig kompetanse; helsepersonell, helsefaglige profesjoner, barnevernspedagoger, sosionomer og miljøterapeuter mfl. Legger man til at det offentlige setter alle krav til hva slags personell som kreves for å utføre oppgaver på vegne av det offentlige, snakker vi om kostbare fagdrevne tjenester som krever trygge marginer og langsiktige investeringer i mennesker i virksomhetene.

Utenfra vil det alltid være lettere å akseptere at et selskap med 20 ansatte har et overskudd på en

million, enn at et med 2000 ansatte har et overskudd på 100 millioner. Det å ha et overskudd på 50.000 pr. ansatt er ofte nødvendig for å sikre den enkeltes arbeidsplass i nedgangstider, men også for å kunne drive den kompetanseheving og fagutvikling som skal til for å være en interessant og viktig støttespiller for det offentlige både på kapasitet og kvalitet.

Det er uansett viktig å skille mellom driftsmarginer, investeringer, og eventuelle salg ved overskudd, slik Utvalgets flertall gjør, når man behandler disse spørsmålene. Videre er det også viktig å være klar over de store variasjonene i sektoren etter hvilket tjenesteområde man snakker om. Finansieringsmodeller og anbudskrav påvirker i sterk grad det økonomiske grunnlaget og eventuelle fortjenester.

Utvalget foreslår flere forbedringstiltak for å sikre effektivitet og samfunnsøkonomisk lønnsomhet når man bruker private aktører. Hver krone fra fellesskapet må gi mest mulig velferd, med høyeste mulig kvalitet og kapasitet. Det mener også NHO Service og Handel.

De konkrete forbedringsforslagene til utvalget og våre kommentarer:

Økt gjennomsiktighet om eierskap, organisering og økonomi hos private aktører

Utvalget foreslår at det iverksettes tiltak for å øke transparensen om eierskap, organisering og økonomi hos private aktører slik at det i ettertiden skal bli lettere å gjennomføre kartlegginger og analyser av private leverandører av offentlige finansierte velferdstjenester. Herunder foreslås det at det bør komme på plass mer standardisert informasjon, om næringsvirksomhet, eierskaps- og selskapsstrukturer og virksomhetenes leveranser til offentlig finansierte velferdstjenester. Videre foreslås det at det bør opprettes et offentlig tilgjengelig register over alle private virksomheter som leverer offentlig finansierte velferdstjenester. I forlengelsen av å sikre transparens, foreslår utvalget at det legges til rette for mer effektiv kontroll av aktørene. Og det vises til at det i andre sektorer er innført regnskapsmessig skille.

NHO Service og Handel deler utvalgets syn på at det bør legges til rette for økt transparens, da dette er i alles interesse for å sikre et godt fakta- og kunnskapsgrunnlag samt skape tillit til tjenestene som private aktører leverer. Vi mener imidlertid at hvilke tiltak som iverksettes bør vurderes nøye, for å sikre at tiltakene ikke medfører uforholdsmessig kostnader for velferdstjenesteleverandørene eller får utilsiktede konsekvenser som hverken offentlige oppdragsgivere eller private leverandører er tjent med. Av denne grunn er også NHO Service og Handel tilbakeholden med å støtte forslaget om å innføre et regnskapsmessig skille.

En mer prinsipiell og tydelig begrunnelse for bruken av private aktører innen hver enkelt tjeneste

NHO Service og Handel er enig i at effektivitet og kvalitet bør være sentrale kriterier i vurderingen av hensiktsmessigheten av hvem som leverer velferdstjenester. Når det gjelder transaksjonskostnader, bør det tas med i beregningen at mange av disse kostnadene også vil foreligge dersom man erstatter private aktører med offentlige, for eksempel produksjon av rundskriv og veiledere. Og i teorien skal også offentlige aktører kontrolleres og følges opp, om enn

etter noen andre kriterier og rutiner enn private aktører.

Vår erfaring på vegne av våre medlemmer og bransjer opp mot kommunene er at de sjelden gir et godt dokumentasjonsgrunnlag på hvordan de har regnet ut sin selvkost. Hvilke kostnader inngår i regnestykket ved egendrift, herunder også reelt gjenspeile lønn, pensjon, sykelønn, overtid, vikar, kvelds- helligdag- og nattillegg, og alle administrative kostnader forbundet med avtalen og vedtakene.

I tillegg følger opplæring og kompetanseutvikling som leverandøren påtar seg, som kommunen ellers måtte tatt på egen kappe. Det påligger leverandørene stor risiko når de påtar seg oppdrag for det offentlige, risiko som det offentlige slipper, spesielt innenfor tjenester der pasient/bruker/kundegrunnlaget ikke er avklart på forhånd. Dette er for eksempel gjeldende innenfor hjemmebaserte tjenester hvor brukerne aktivt må velge en privat leverandør på bekostning av et kommunalt tilbud. Det gjelder også der private leverer tjenester og behandlinger for en kortere periode for å ta unna midlertidig høy etterspørsel, som for eksempel ved flyktningkrisen i 2015 eller nå under koronapandemien.

Det må være et krav til det offentlige på lik linje som til det private at det kan redegjøres for de faktiske kostnader ved offentlige tiltak bedre enn det ofte gjøres i dag. Herunder også kostnadsbesparelser ved at private i mange tilfeller innen helse og velferdssektoren drifter og vedlikeholder eiendomsmasse og infrastruktur som kommunen ellers måtte ha bekostet selv. Dette må også inn i regnestykket.

Et annet moment er sykefraværskostnader. Private aktører har gjennomgående lavere sykefravær i SSBs årlige kvartals vise undersøkelser. Det i seg selv gir i mange tilfeller betydelige kostnadsbesparelser, selv om det selvsagt også finnes mange kommuner som er flinke til å jobbe med sykefravær. Her ligger det også et rom for læring mellom offentlig og privat begge veier.

I forlengelsen av effektivitetsspørsmålet, er det også behov for å se nærmere på hvilke ekstra verdier som tilføres samfunnet ved at private aktører tilbyr velferdstjenester som ikke alene kan måles i kroner og øre.

Et ofte underkommunisert tema er forbrukerrettigheter når det gjelder offentlige helse og velferdstjenester. Hva betyr det for pasient/bruker/pårørende å ha alternativer til et offentlig monopol? Rett og slett noe å velge på og velge bort? En miks av offentlig og private helse og velferdstjenester som del av et offentlig finansiert tilbud, gjør det mulig å velge bort både et offentlig og privat tilbud til fordel for noe bedre. Dette er kanskje særlig tydelig innenfor hjemmebaserte tjenester og Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) hvor tjenestene er svært personavhengige og basert på kjemi og relasjon mellom den som skal yte bistand og den som skal motta. Men viktigheten av innflytelse og påvirkning på tjenestene gjør seg også gjeldene på andre helse og velferdsområder.

Vi er enige med Forbrukerrådet som helt uavhengig av offentlig/privat-tematikken har påpekt over tid viktigheten av at transparensen i velferdstjenestene må økes, slik at det blir forutsigbart for forbrukerne hvilken kvalitet de kan forvente, herunder hvilke elementer som inngår i

tjenestene, som for eksempel tilgjengelighet, ventetider, brukermedvirkning og bruken av bruker/pårørendeundersøkelser.

Svært mange kommuner gjennomfører ikke bruker og pårørendeundersøkelser, og enda færre har åpenhet om resultatene av undersøkelsene. Det viser blant annet undersøkelser Forbrukerrådet har gjort.

NHO Service og Handel mener det bør utarbeides nasjonale veiledere for brukerundersøkelser og at det er krav om at resultatene skal være offentlig tilgjengelig for innbyggerne i kommunene.

Økt bestiller kompetanse

Utvalget tilrår særlig tiltak for å øke bestiller kompetansen når velferdstjenester anskaffes gjennom kontrakt. Og det foreslås at det utarbeides mer og bedre veiledere om brukerinvolvering og bruk av medarbeiderundersøkelser for at brukernes opplevelser kan innlemmes i oppfølging og kontroll av levering av velferdstjenester, kontraktlengde og kompetansekrav. Utvalget vurderer også at økt bruk av interkommunale innkjøpssamarbeid kan bidra til bedre anskaffelser. Der det er hensiktsmessig å bruke konkurranse, foreslår utvalget at konkurranseregimet tilpasses særtrekk ved de ulike velferdstjenestene og at det utarbeides en veileder for å sikre økt profesjonalisering ved bruk av konkurranse som styringsmekanismer.

NHO Service og Handel ser det som svært positivt at utvalget setter søkelys på bestiller kompetanse når tjenester skal konkurransesettes eller anskaffes, da dette er nøkkelen til relevans, kvalitet, innovasjon og jobb- og verdiskaping. Mange av leverandørene bidrar allerede i dag med omfattende brukerundersøkelser og medarbeiderundersøkelser, har ISO-sertifiseringer og kvalitetssystemer som i enda større grad kan etterspørres i samhandling der oppdragsgiver har behov for å stille egne krav.

NHO Service og Handel mener økt bestiller kompetanse vil gi bedre bruk av ressurser og effektivisere samarbeidet.

Finansiering gjennom tilskuddssystemer

Utvalget anbefaler ikke at det iverksettes endringer i finansieringssystemet for andre tjenester enn barnehage. Dette begrunnes med at de viktigste tiltakene for å sikre at midlene i størst mulig grad går til tjenesteproduksjon er god bestiller kompetanse, gode anskaffelsesprosesser, gode kontrakter og god konkurranse. NHO Service og Handel sier seg enig i dette.

NHO Service og Handel har medlemmer som driver innenfor en konsernstruktur flere ulike tjenesteområder på helse og velferd. Eksempelvis eldreomsorg, rehabilitering, barnevern, bo og omsorgstilbud, Brukerstyrt Personlig Assistanse og barnehager. Konsernstruktur øker tverrfaglig kompetanse, gir stordriftsfordeler, og styrket økonomisk grunnlag for drift og utvikling av flere tjenesteområder. Vi mener det er en styrke med en variert helse og velferdssektor, som består av både store selskap, mellomstore enkeltstående virksomheter, og småbedrifter og gründerforetak. Strukturen må sikre mangfold, reell konkurranse og den fagkompetansen det offentlig er interessert i å anskaffe, som del av offentlig finansierte og lovpålagte oppgaver.

På dette grunnlag mener NHO Service og Handel at forslaget om at hver barnehage skal være et eget rettssubjekt er uheldig, og vil svekke vesentlig de fordelene vi nevner over med en konsernstruktur. Derimot er NHO Service og Handel prinsipielt positive til økonomiske tiltak som sikrer større åpenhet om økonomiske forhold i den enkelte barnehage. Når det gjelder barnehagefeltet ellers, viser vi til Abelia i NHO som organiserer barnehagene for nærmere utdypning av dette tjenesteområdet.

Barnevern:

NHO Service og Handel organiserer en stor andel private barnevernsaktører, både store, mellomstore og små. De private ideelle og andre private aktører har samarbeidet med det offentlige i mange år, og opparbeidet seg ulik, komplementær kompetanse over tid. For eksempel har de private ideelle en stor andel av plasseringene for barn og ungdommer med rusproblemer, mens de andre private har en stor andel krevende plasseringer for barn og ungdommer med omsorgshjemmel.

Ved utgangen av 2017 var 15 597 barn og unge plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten.

- 75 % av barna var plassert i fosterhjem.
- 8 % i barnevernsinstitusjon og 17 % plassert i egen bolig med oppfølging.
- Type plassering utenfor hjemmet varierer med barnets alder. Fosterhjem er det dominerende plasseringstiltaket blant barn under 18 år, og de fleste bor i fosterhjem utenfor familie og nære nettverk (Kilde: Bufdir Statistikk og Analyse).

De private utgjør en betydelig kapasitet i det statlige barnevernet, men bistår også kommunene. Ser man på hvordan oppholdsdøgnene i barnevernsinstitusjoner fordelte seg i 2017 – utgjorde andelen private oppholdsdøgn 57 prosent, hvorav 22 prosent var i institusjoner drevet av private ideelle og 35 prosent var i institusjoner drevet av andre private.

Private tilbyr også mange fosterhjems plasser. Dersom ikke private fosterhjemstilbud hadde eksistert, hadde sannsynligvis flere barn og ungdom bodd i institusjon. Ifølge Meld. St 17 (2015-2016) har private leverandører vist at de kan tenke nytt og evner å levere tilpassede tjenester. Det påpekes at et mangfold av aktører og et bredt tilbud er positivt og bør videreutvikles til det beste for barna. (Rambøll 2018). (*Fordeling av døgn i barnevernsinstitusjoner etter landsdel og institusjonens eierform (SSB 11363)*).

NHO Service og Handel er enig i Utvalgets flertall sin konklusjon, om at bruk av private og ideelle barnevernsaktører fordrer en klar begrunnelse og risikovurdering, men ikke reguleringer som avgrensner barnevernstjenestens muligheter til å la seg bistå av private aktører.

Vi er heller ikke enige med utvalgets mindretall som problematiserer styringsutfordringer og myndighetsutøvelse. En slik problematisering må i så fall gjelde både private og ideelle aktører, da myndighetsutøvelse er underlagt de samme premisene i begge tilfeller. Tjenesteområdet har rett nok komplekse og sammensatte tjenester til sårbare brukere, som krever høy bestiller kompetanse og tett oppfølging av tiltaksutførere. Barnevernsfeltet er et godt og økende gjennomregulert felt,

hvilket skulle gi et godt grunnlag for å bruke private og private ideelle aktører når det er hensiktsmessig for å sikre kapasitet og kvalitet.

Barnevernstjenester hadde en samlet driftsmargin på 4.7 prosent i 2018. Det er under snittet for alle helse og velferdstjenestene Utvalget har sett på. Barnevernstiltakene fordeler seg hovedsakelig på tre ulike tiltak; institusjon, fosterhjem og enetiltak (forsterkede tiltak) Kostnadsnivået for disse ulike tiltakene nyanserer ytterligere det økonomiske bildet og er en viktig faktor å ta med når man ser på samlet økonomi i det private barnevernet. Når vi i tillegg vet at de private barnevernsaktørene ofte får de mest krevende brukerne med størst sammensatte behov, indikerer dette at de både er en viktig avlastet for det offentlige og at de tar på seg risiko og kostnader som krever en bærekraftig økonomi.

Uttak av utbytte og konsernbidrag

NHO Service og Handel støtter at det ikke innføres begrensninger i uttak av utbytte og konsernbidrag utover eksisterende reguleringer, med samme begrunnelse som utvalget fremmer. Vi støtter også at det er andre tiltak som bør tas i bruk, som innovative og profesjonelle offentlige anskaffelser for tjenester som settes ut på anbud.

Ideelle aktører

Utvalgets flertall er av den oppfatning at det per i dag vil være usikkert hva det offentlige kan oppnå av ønskede effekter ved å utelukke ikke-ideelle tjenesteleverandører fra å kunne levere tjenester. Flertallet tilrår derfor i utgangspunktet ikke økt bruk av reservasjonsadgangen.

NHO Service og Handel støtter utvalgsflertallets tilrådning, da det er viktig at konkurransen om å få tilby tjenester skjer på like vilkår, ikke minst av hensyn til at offentlige innkjøpere får en best mulig anskaffelses med rett kvalitet til rett pris.

Det er også slik at anskaffelsesprosesser der eierskap blir fremste premisse for hvem som skal få delta i konkurransen, vil kunne føre til at innholdet i tjenestene og kvaliteten kommer i annen rekke. Dette fordi både ideelle aktører så vel som øvrige private aktører og sosiale entreprenører har ulike fortrinn til å løse oppgavene, og også har ulik størrelse av andeler i markedet innenfor de forskjellige tjenesteområdene og segmentene i de forskjellige bransjene. Innenfor flere velferdstjenester vil volumet i markedet ikke være nok til å dekke etterspørselen, hvis man kun skal tillate ideelle aktører, eller for den saks skyld bare private aktører.

Vi mener skille mellom ideelle og øvrige private aktører er blitt kunstig oppkonstruert fra flere politiske aktører i den offentlige debatten de senere årene, til tross for noen formelle forskjeller i hvordan de er registrert i Brønnøysund. Begge eierformer må drive regnsvarsende og med marginer som sikrer forsvarlig og god drift, sikring av arbeidsplasser og kompetanseutvikling. Selv om ideelle aktører med sine formålsparagrafer fører alt overskudd tilbake til virksomheten, er dette som oftest også gjeldende for private aktører. Og i begge eierformer investeres det i utvikling for å vokse i markedet eller innovere nye tjenester. Da forutsettes det at man har driftsmarginer og økonomiske muskler til å investere av overskuddet.

Aksjeselskapsmodellen er selve gullstandarden for åpenhet og transparens i økonomiske forhold for virksomhetene. Viktigere enn å maksimere overskudd er forutsetningen om at bedriften må drive regningssvarende og i balanse inntekter og utgifter. Det gjelder også i praksis for ideelle aktører.

Forskning gir heller ikke hold for at ideelle aktører har en så enestående særstilling som gjør det hensiktsmessig med aktiv favorisering basert på eierskapsform. Rapport 2015:2 Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor som ble bestilt av Nærings og Fiskeridepartementet fastslår at det ikke finnes tilstrekkelig forskning til å kunne fastslå i hvilken grad ideelle leverandører i Norge gir den aktuelle merverdien. FAFO rapport En ideell forskjell? Om ideelle aktører i spesialisthelsetjenesten fra 2016 konkluderer på samme vis. Heller ikke denne rapporten kan legge til grunn at de egenskapene som er spesielle for ideelle gir grunn til særbehandling.

NHO Service og Handel kan heller ikke se at favorisering av ideelle aktører i seg selv, skal redusere styringskostnader for det offentlige slik mindretallet mener. Alle aktører i et avtaleforhold med offentlige instanser må følges opp, kontrolleres på kontrakts krav, lover, forskrifter, og drift i henhold til kontrakt uansett eierskapsform registrert i Brønnøysund.

Kvaliteter rundt leverandørens ansatte, systemer, langsiktighet og ledelse er ikke unikt for noen organisasjonsform, og en rekke andre private aktører enn de ideelle vil kunne både dokumentere og praktisere kvaliteter som dette.

Ideell sektor har en lang og solid historie som leverandører av helse og velferdstjenester i Norge, noe NHO Service og Handel anerkjenner og verdsetter. Som bidragsytere av helse og velferdstjenester til stat og kommune bør man imidlertid ikke få kvalitetsrabatt av myndighetene fordi man er ideell. Likebehandling og konkurranse på like vilkår sørger for best mulig bruk av felleskapets midler til høyest mulig kvalitet.

Lønns og arbeidsvilkår

Utvalget finner noe lavere lønn hos private aktører som et generelt trekk, men viser også til at arbeidstokken også gjennomgående er yngre, som forklarer noe av dette. NHO Service og Handel kjenner seg igjen i dette med følgende supplerende kommentarer; Det er store variasjoner mellom tjenesteområdene og tariff-områdene. Mange bedrifter lønner høyere enn sine offentlige konkurrenter innenfor noen områder, og lavere innenfor andre, men dette skyldes først og fremst større lokal lønnsdannelse og at bedriftene rekrutterer og konkurrer om kvalifisert arbeidskraft i sin arbeidsmarkedsregion.

Tariff-avtalene til NHO bygger på minstelønnssetninger og har færre ansinitetstrinn enn for eksempel KS-området, og hvor det er meningen at bedriften selv skal lønne utover dette basert på konkurransesituasjon, rekrutteringsbehov og bedriftens økonomiske forutsetninger.

I de private og ideelle virksomhetene er det, på lik linje med resten av privat sektor, en større grad av individuell lønnsfastsettelse, og en større del av lønnsdannelsen skjer lokalt. Dette gir større variasjon i hva personer med samme yrke og ansiennitet kan tjene enn i offentlig sektor.

De offentlige avtalene er i større grad sentrale oppgjør, med mindre forskjeller mellom ansatte med samme utdanning og ansiennitet. Hvorvidt de ansatte tjener best i kommunale, private eller ideelle virksomheter, avhenger av hvilken ansatt- og ansiennitetskategori man ser på og hvilken kommune man sammenlikner med. Det er også forskjeller på lønnsnivået mellom kommunene. Videre er det forskjeller innenfor de ulike tjenesteområdene knyttet til arbeidsmarkedssituasjon og hvilke kompetansebehov det er knapphet på.

Alle norske virksomheter er pliktige til å følge lover og regler om lønns- og arbeidsvilkår, også private aktører av velferdstjenester. Så er det opp til partene i arbeidslivet å fremforhandle og bli enige om tariffavtaler. Det vil være uheldig om bedrifter i enkelte sektorer gjennom sektorlovgivning pålegges å ta i bruk gitte tariffavtaler, og det vil bryte med det som er vanlig praksis i reguleringen av arbeidsmarkedet i Norge.

Utvalget viser til forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakterⁱ ved anskaffelser som bakgrunn for forslaget om å stille krav om å følge tariffavtaler også til velferdsleverandører som mottar tilskudd. Forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter er ment å hindre at offentlige oppdragsgivere inngår kontrakter med virksomheter som tilbyr dårligere vilkår enn det som er normalt i det norske arbeidsmarkedet, ikke å sikre at det er helt like vilkår i offentlig og privat sektor.

Utvalget anbefaler at det offentlige bruker sin innkjøpsmakt til å kontraktsfeste at det brukerretnede arbeidet i kontrakten hovedsakelig skal utføres av arbeidstakere. NHO Service og Handel stiller seg bak dette. Innenfor noen tjenesteområder, særlig innen psykisk helse og bo og omsorgstilbud, har det vært vanlig at både kommuner og private aktører i noen grad har benyttet selvstendig næringsdrivende for å skreddersy tjenester tilpasset den enkelte bruker. Den fleksibiliteten er det viktig å ivareta. Det er imidlertid også viktig at denne muligheten praktiseres målrettet og restriktivt og at fast ansettelse skal være hovedregelen.

Utvalget tilrår også at medlever forskriften får en mer praktisk og utfyllende veileder. NHO Service og Handel støtter dette, men understreker også betydningen av at medlever ordningen er regulert slik at den ivaretar intensjonene om å være godt tilpasset brukernes behov for stabilitet og trygghet.

Avslutning:

Utvalget har levert et solid kunnskapsgrunnlag om offentlig finansierte helse og velferdstjenester. Vårt håp er at NOUen kan bidra til en mer kunnskapsbasert offentlig debatt om temaet, og de muligheter som finnes for å løse viktige felles samfunnsoppgaver når alle gode krefter tas i bruk, det offentlige, de ideelle og øvrige private i en velferdsmiks.

Vennlig hilsen
NHO Service og Handel

Torbjørn Furulund
Bransjedirektør, Helse og Velferd

ⁱ Forskrift 8. februar 2008 nr. 112 om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter